

ספר

בית יהודא

מאמרים קצרים, לשמחות סדורים, להאיר לארץ
ולדרים, מעולפת כפירים, בדברי חז"ל המאירים
המה הגבורים, בעזר יוצר הרים, אשר הנחלנו
פקודים ישרים.

הוצאת והכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

נחלק

לעשרה חלקים

מבואים מעבר להק

מאת שפל ברך, פחות הערך, מכיר מקומי, מושך הקסת
לפי תומי, אשר פרי עמי עודם סמדר.

מכני מאור יואל ביריהודא הבכור לבית וויגאדער

ובסוף חלק ג' קונטרס פרפראות לתבמה מאחי הרב החוביק הויג
בי מתי - חיים יהושע ועליג בי המכונה דה' וויגאדער

העלתי עמי גליון פה עיר דובבין בשנת תרס"ט לפק

גרפס בעה"ק ירושלם תובב"א

בשנת עתיד ת"ק

שמות העשרה חלקים

א' בית היין	ו' בית אבן
ב' בית המשה	ז' בית הרואה
ג' בית ישראל	ח' בית ארזים
ד' בית טוביה	ט' בית יער הלבנון
ה' בית העמק	י' בית מלוא

שאיית ישראל לא יעשו עולה ולא יסיגו גבול אשר גבלו ראשונים באיסור
 לבלי להוציא חיבור בלי דעת המחבר.
 ודי באזהרה זו.

M. WIGODER 33 Grawe Park.
 DUBLIN Ireland.

חלק א'

ספר

בית היין

הביאני אל בית היין ודגלו
עלי אהבה (שיח'ס ב' ה')

בו יכלכל עשרה מאמרים

א	דרוש והתחלה לדרוש	א	דרוש לברית מילה
ב	הגיון ודרוש לברית מילה	א	לברית מילה
ג	דרוש לברית מילה	ה	לפריון הבן
ד	לברית מילה	ה	לבר מצוה
ה	לברית מילה	ו	לברית מילה

נדפס בעיה"ק

ירושלם

תובב"א

מכתבי תהלה

כע"ה יום ג'. כ"ג ימים לחדש

מנחם אב תרס"ט לפ"ק פה דובלין.

אחי יקירי!

קוה קייתי כי תכבדני נא במחברת הראשונה מבאורך על הסדר תפלה אשר אמרת להוציא לאור עולם. והנה שני קונטרסים נרפסים מספרך בית יהודה על דרוש לנגד עיני ותבקש ממני כי אחיה לך דעי ואוציא משפטי עליהם בלי משא פנים פה בשער עלי קרת נגד אחי ועמי. והנה מה אענה ומה אוסר? דרך התגרין לך אחי. שכן התגרין מראין את הפסולת תחלה ואח"כ מראין את השבח (מדרש במדבר פ' מ"ו י"א) אבל גם הויבורית שלך הוא כעידית דעלמא כי הרבה דברים טובים ונכחים. וציף דבש אמרי נעם מצאתי גם בספרך זה. פמך ממלל דברבין ואתה דורש המקרא כמין חומר לכן לפעלא מבא אמינא. יישר כחך. לך נא במסילה אשר סללת לך והעל. ודרוש. כי לך נאה לדרוש יפצו מעינתך חוצה. ודברריך יחקו בספר בעט ברזל—ועפרת למען יעמדו ימים רבים. ואני תפלה כי יאריך ה' ימך ושנותיך בנעימים. תלך מחיל אל חיל. ותוכה לראות גם שאר ספריך יוצאים מבית הרפוס. ורבים יהנו מאור תורתך:

אחיק אשר אהבך באמת ובתמים

חז"ו הרופא

המכונה דקיט וויגאדער

(בעהמ"ח ספר בית אבי—גדר)

מכתבי תהלה

כאשר הופיעו לנגד עיני קונטרסי'

אחדים מספר בית יהודה

מאת הרב הדרשן המופלג בתורה

ובקי באגדה מהו' מאיר יואל

וויגאדער נ"י, וראיתי בו כמה

דרושים נחמדים וטובים, בדברי

אגדה המושכים לבו של אדם, יפרש

כחמר מאמרים סתומים, ומדרשים

תמוהים מפענח נעלמים, להבין דברי

חכמים וחדותם, אשר יסודתם כהררי

קדש, ובאשר ידעתיו מכבר למופלג

בתורה וידיו רב לו להוגה דעות

ולחדש חדושי דאורייתא בחלק

הלכה. היותי מחשב ואומר **יואל**

מאיר להאיר בהלכה, מה לך אצל

אגדה בלך אצל הלכה (תנינה י"ד)

אבל נזכרתי מאמר חז"ל (סוסיים פ"ז,

הלכה ד') אמר ר' יצחק לשעבר

כשהיתה הפרומה מצויה, היתה

נפש אדם מתאוה לשמוע דבר

הלכה, עכשיו שאין הפרומה מצויה,

נפש האדם מתאוה לשמוע דבר

אגדה (כן הוא גירסת הגר"א

ובילקוט פ' יתרו הלשון בשינוי

קצת) כ"ב אני אומר על המחבר

הזה, כשהיה בעיר מגורי, לייזעוע'

סמוך על שלחן חותנו היה עוסק

ולומד בהלכה, ועכשיו כאשר התעו

אותו אלקים ממקום סגורו, ועליו

לאחזו במסחר ידו [ומקיים בעצמו

ואנחנו עושים במלאכה, וחצים

מחזיקים

אמרו רז"ל (כחגיגה ס"ב דף

י"ד) כל משען לחם

אלו בעלי תלמוד, ופירש"י

שיש לסמך על הוראתם

כסמיכת הלחם. וכל משמען

מים, אלו בעלי אגדות

שמושכים לבו של אדם כמים

באגדה. — הסבר לדבריהם נ"ל,

כי כמו בלחם צריך להיות

מעט מים כך גם בבן תורה

צריך להיות מעט י"ש, והכל

לפי מדתו, כמש"כ בספר נפש

החיים, והאגדה — למים, על

פי מה דאמרו (ברכות ט"ז) למה

נסמכו אהלים לנחלים, ל"ל מה

נחלים מעלים את האדם

מטומאה לטהרה, אף אהלים

מעלים את האדם מכף חובה

לכף זכות, כך האגדה המוסר

והמדות הטובות הנסתר בהן

מעלין את האדם מכף חובה

לכף זכות, וכ"כ ה' האגדה

חביבה בעיניהם עד כי אמרו

(סוטה ס"ט) אין העולם מתקיים

אלא על אמן יש"ר דבתר

אגדתא :

ולכן כאשר קם אחד ממופלגי

עירינו ה"ה הרב המופלג

ובקי באגדתא כש"ת מהו'

מאיר יואל וויגאדער,

ועשה

מכתבי תהלה

מחזיקים בספרים וקסת הסופר
לבנות, בית יהודה" והיה לו הלילה
למשנה והיום למלאכה] ושמעתתא
בעא צלותא כיומא דאסתנא (מגילה
כ"ח) (דעת צלולה ומיושבת שאינו
טרוד בכלום מחשבה רש"י) לכן
נפשי מתאוה לעסוק באגדה וכסוחר
מבין יודע מה הזמן דורש, ואיזה
זבני חריפי ביותר, כדאיתא (בסוטה
ט') ר' אבהו דרש באגדתא

ועשה קברנטי לספינתא לעבור
ארחות ימים, אמרתי לפעלו
טבא, וממנו ילמדו שאר בע"ב
מופלגי תורה לעשות כמעשהו,
וקנאת סופרים תרבה חכמה.

יצחק מאיר

יאסילסאהן

חזונה פ"ק דובלין.

ר' חייא בר אבא דרש בשמעתתא שבקיה כו"ע לר' חב"א, ואזל
לגבי דרבי אבהו, חלש דעתיה, א"ל אמשול לך משל למהד"ד
לשני ב"א אחד מוכר אבנים טובות, ואחד מוכר מיני סידקות!
על מי קופצין? לא על זה שמוכר מיני סידקות! ומבין יותר ע"פ
(כ"ב קמ"ה) עתיר נכסין, עתיר פומבי זהו בעל הנדות, (שדורש בכ"מ
ברבים בבתי משתאות, שדורש בימים טובים, והכל נאספין
לשמוע כו' ובא להשמיענו שמתוך שאין אגדות צריכות עיון יכול
לדורש בכ"מ רשב"ם).

ותקותי חזקה שכל אשר יכנס בבית יהודה יצא בלב שמח, כי
בו ימצא דרושים לכל חפציהם, ויחזיק טיבותא
להרב המחבר על פעולתו הרבה אשר עמל — לערוך לפניהם
מטעמים בשבתם בבית המשתה, ויהי ח' עמו להוציא מחשבתו
לאורה.

הכותב לכבוד התורה ולומדיה.

אלחנן אליעזר גפֿרן

חונה פה דובלין.

ב"ה יום שהוכפל בו כי טוב, לסדר ויעש להם משתה.

שנת ויעתר לו ה'.

הקדמה קצרה

אברך את ה' שהחייני והקימני והגיעני עד הלום, לאסוף מאמרים שונים ילדי רעיוני אשר דרשתי ואמרתי בזמנים שונים, ולהעלותם על מזבח הרפוס כי מה לאדם בכל עמלו שיעמול החת השמש, אם לא ישאיר אחריו ברכה לזכרון לכן אמרתי אלכה לי. שדה צופים ואלקמה בין המאמרים אשר רשמתי עלי הגליון בימי חיי הבלי, בשבתי פה עיר דובלין, אולי יקרה ה' לפני דברים טובים ונכחים לחברם יחד לחוברת שלמה, ונכתתי לדעת כי רבים המה, מהם אשר אמרתי לשמחתי שונות, מהם אשר דרשתי בשבתות ורגלים שונים, ולסיום מסכתות שונות, ועוד ועוד, לכן מלכני לבי לסדרם לסדר הזמנים, ולרוח היום, ולחלקם לשמחתי לכד ורגלים לכד ועוד ועוד, והנה האח! חמתי ראיתי אור! עשרה ספרים נפתחים בו, אשר קראתם בשם:

- (א). בית היין. יכלכל עשרה מאמרות, לבית מילה, ולפסח, ולכר מצוה.
- (ב). בית המשתה. יכלכל עשרה מאמרות, לתנאים חתונות, ולשבע ברכות.
- (ג). בית ישראל. יכלכל עשרה מאמרות, לשבתות ה', ולמועדי השנה, ונחמות ציון, ועוד ועוד.
- (ד). בית טוביה. דרשות לריה ולכל נדרי, ולנעילה.
- (ה). בית העמק. לסיום מסכת-ברכות, ולכל מסכת מסדר נשים ונוקין ועוד.
- (ו). בית אבל. הספדים.
- (ז). בית הרואה. באורים לדברי רבב"ח, ומאמרים פליאים בדברי התלמוד.
- (ח). בית ארזים. באורים לאגדות חז"ל כסדר הש"ס.
- (ט). בית יער הלבנון. באורים לסדרשים ואגדות פליאות.
- (י). בית מלוא. באורים כתנ"ך.

ואחר אשר זכני ה' לברך על המונמתי אכרע ברך ואברך לה' על כל תגמולוהי עלי וביראת הכבוד אוכיר לברכה את הורי היקרים ז"ל אשר שמו חלקי בין יושבי ביהמ"ד, וגדלוני בין ברכי ת"ח, היה אבא מרי היקר והנכבד ירא וחרד לדבר ה' מה' יהודה ליב ב"ר מאיר זצ"ל חומר מגוע בעל הצמת דוד, עלה השמיטה בשושן פורים תרמ"ח, בן נ"ב שנה, ואמי מורתי הצנועה המפורסמת מרת צביה בת ר' שאול הלוי זצ"ל ממשפחת הורוויץ אחות הגאון המפורסם ר' שמעון הלוי איש הורוויץ אב"ד דק"ק לייפציג חומר מגוע בעל השליה זצ"ל הלכה למנוחה ו' ימים לירח מנחם אב תרנ"ז בת ס"ח שנה, אשר מנוחתם כבוד בעיר וועקשנה במדינת רוססיה יהי זכרם לברכה ובצל-שדי יתלוננו:

המחבר.

בית היין.

מאמר א'

דרוש והתחלה לדרוש

משורת הדין, או שלריך האדם
להתנהג גם לפני משורת הדין.

ולכן רצה האחד ללמוד רק שמעתה
המה ההלכות הפוסקות לידע
אך לאבוקי אליבא דהילכתא ונפש
השני חשקה לשמוע בלימודים הסיפורים
והנהגות מחכמי דור ודור אם גם
לא נזכרו בספר תורת אלקים
ע"ז ענה ר' יצחק בחכמה ודעת
ואמר אימא לכו מילתא דשויא
לתרווייבך, פי' לחכם אתם מנחמים
איש לרעהו באשר ששניהם שקולים
המה ואין לאחד יתרון על חבירו
וכשם שלריך האדם לעסוק בשמעתה
לדעת פשר דבר מהמלות והמשפטים
כן לריך האדם לעסוק בדברי אגדה
ללמוד מהם המדות טובות והנהגות
הישרות, לעשות גם לפני משורת
הדין כי אם יפרוץ פרץ בהגדרים
והסייגים סופו לקלץ גם בנטיעות
חלילה. ויהפך הקערה על פיה ולכן
העונש מהפורץ גדר גדול מאוד עד
כי ישכנו נחש כי כמו שהנחש אם
גם שלא יסוך להאדם רק בעקביו
עם כל זה ירגיש יסורים ומכאובים
בכל גופו וכל ראש לחלי כן אם האדם
יעבור רק על מלה קלה שדש בעקביו
מאזהרות וגדרים סופו לפרץ
פרץ גם בנטיעות מכרס ה' לבאות
ודרשין (בעיני כ"ז:) על הכתוב

ופורץ

גרסינן בתלמודא (ביק ס') יתיב

רב אמר, ורב אבי קמי'
דר' יצחק נפחא ח"א לימא מר אגדתא כו'
שמעתה וח"א לימא מר אגדתא כו'
אמר להו אימא לכו מילתא דשוי'
לתרווייכו, כי הלא אש ומלאה קונים
כו' אמר הקב"ה עלי לשלם הצערה
שהצערתי כו' עד סוף המאמר. להבין
טעם פלוגתתם וסיבת מחלוקתם
ואיזה שייכות הוא דרשת ר' יצחק מבי
הלא אש וגו' למחלוקתם. נ"ל דהנה
השמעתה היא הדרך הישרה והסלולה
המולכת לאדם לשערי הדין והמשפט,
והיא היא תורה ותפק אורה, כמאמר
הגדול"על הפקודים והמלות אשר
נתנו מפי הגבורה — לתועלת האדם
למען יעשה אותם וחי בהם.

והאגדה היא לנא מלא ספרא
ממדות והנהגות טובות

אשר לא נתנו מפי הגבורה. רק
מעשיות וסיפורים מבעלי התלמוד
ואנשי שם דרכם והילוכם בקדש והיא
כמראה מלוטש נגד עינינו להביט
נכחות על המדות והנהגות הישרות
ללמוד ממעשיהם הטובים אך
להתנהג גם לפני משורת הדין.
ואפשר שרב אמר ורב אבי היו מחולקים
אם די לאדם לילך רק ע"פ דרך התורה
והמלה ואם יכול להגיע להשלמת
הנפש גם אם לא יתנהג עלמנו לפני

ופורץ גדר ישכנו נחש (קהלת יור ח')
מחלן לעובר על דברי חכמים פי'
מה שהוסיפו סייגים וגדרים על דברי
תורה כדי שיתקיימו דברי תורה
שחייב מיתה. וכלפותא התלמודא
(יבמות כ"א) „מושמרת את משמרתה“
עשו משמרת למשמרתו וכל כך הי'
יקר הנהגות הישרות בעיני בעלי
התלמוד עד כי הורו זה הלכה למעשה,
וכספור התלמודא (ב"מ פ"ג.)
רבה בר בר חנה תברו לי' הנהו
שקולאי חביתא דחמרא, שקל גלימיי'הו,
אתו אמרו לרב, א"ל הב להו גלימיי'הו,
א"ל דינא הכי? א"ל אין למען תלך
בדרך טובים. יהיב להו גלימיי'הו אמרו
ליה עניי אנן וטרחין כולא יומא
וכפינן ולית לן מידא. א"ל זיל הב להו
אגרייהו. א"ל דינא הכי? א"ל אין
וארחות לדיקים תשמוד

וראו נא אחי ראו! מה רבה רעת
האדם אם יעמוד דבריו רק
על דין תורה כי עי"ז נחרבה עיר
הקדש ונהרסו מבצרי חומת יהודה,
וכדאיתא בתלמודא (ב"מ י') דלא
חרבה ירושלים אלא מפני שהעמידו
דבריהם על דין תורה ומקשי התלמודא
שם אלא לדיינו דמגזיתא (גוזא דהנין
ביסורין ובחזקה רש"י) לדיינו!
אמא שהעמידו דיניהם על דין תורה
ולא עבדו לפני משורת הדין ואיתא
גם (שם פ"ה) מ"מ חרבו חנויות של
בית הייני שלם שנים קודם ירושלים
מפני שהעמידו דבריהם על דין
תורה.

ואם תרצו לדעת איה איפה היא
מוקם בינה אשר ממנה שאבתי

ושמתי ויאלרו עיני ראו נא אחי
והתבוננו על ליווי ה' איך שזה על
האדם להרחיק הנזק ולהסיר המכשלה
מתחת ידו שנאמר כי תלך אש ומלא
קוליס וגו'. והנה האש אשר יבערו
בקוליס המסבבים להנזק פחותי
ערך הזה כי בלי מחיר יקבלם
בעל השדה לעשות משמר לשדהו
גדר מזה וגדר מזה, היתכן כי כאשר
לא נחשבו בעיניו ישלח אש בקוליס
לכלותם מעל פני האדמה כי מלבד
אם יסר משוכתה תהי' השדה
למרמס עוד תאכל האש גם
הגדיש גם הקמה ויהי' לבער ושלם
ישלם המבעיר את הבערה כן וכן
עליכם לשמר גם הגדרים והסייגים
דאי לא הא לא קיימי הא.

והנה מליץ שהקב"ה רלה לבראות
העולם במדת הדין וראה
שאין העולם מתקיים הקדים מדת
הרחמים ושתפה למדת הדין (רש"י
ריש פ' בראשית ועיין בסדר שם י"ב
ט"ו) נמלא שהקב"ה מתנהג עם עולמו
לפנים משורת הדין ואמרינן (שבת
קל"ג:) אבא שאול אומר „ואנוהו“ הוי
דומה לו מה הוא חנון אף אתה
חנון בו וא"כ גם אנחנו לריבין להתנהג
לפנים משורת הדין ולכן בבית שני
אם גם עסקו בתורה כדאיתא (ביוטא
ט') שהיא היכוד המוסד לקיום
העולם וכדאיתא (בבב"ז י') תנאי
התנה הקב"ה במעשה בראשית אם
יקבלו את החירה מוטב ואם לאו
אחזור את העולם לתוהו ובוהו
וגם שמרו מצות אלקים לעשות דקה
וחסד לקיום העולם וכדאיתא (בבב"ז

הלא עם זו אשר לא אבזו בדרכיו
הלך לא ה' פעל כל זה ולכן
שפיר דרש ר' יצחק ואמר כי
תלא מעלמה והכתוב מסיים שלם
ישלם המבעיר את הבערה אמר
הקב"ה אני לא אתנהג אתכם בדבר
זה מדה כנגד מדה ואעשה עמכם
לפנים משורת הדין ועלי לשלם הבערה
שבצערתי (*) וגם בגאולה העתידה
תקומו חזקה שאף גם אם לא
ישיבו אל ה' בכל לבבם וע"פ דין
לא יהיו ראויים לגאולה שלמה עכ"ל
יתנהג עמנו לפנים משורת הדין ויבוא
גו"ל: במהרה בימינו אמן

פ"א מ"ב) על שלשה דברים העולם
עומד על המורה ועל העבודה ועל
ג"מ. עם כל זה באשר שלא התנהגו
אז לפנים משורת הדין חרה אפו
וכלה חמתו על העלם ועל האבנים
ובאשר שמת הקב"ה לשלם מדה
כנגד מדה ילמדו צינה לדעת מה זה
ועל מה זה החרי האף הגדול הזה
ומדוע יענשו ממרומים אם לא יען
שהעמידו דבריהם רק על דין תורה
ולא עשו לפנים משורת הדין.
נמצא שחורבן ירושלים היו ע"פ
דין באשר לא עשו לפנים
משורת הדין ומי גרם להלית אם בליון

מאמר ב'

הגיון ודרוש ברית מילה

בשרו ולשפוך דמו אהה ה' אלקים
נעו מעגלותך פליאה דעת ממני?
האם לכן לויית לחתוך בשרו לחתום
עליו אות ברית קדש להיות
עבד נרלע לך מיום הולדו לעבוד
עבודת הקדש ולשמור משמרתך?
הלא אהה ה' אלקים יודע כל
תעלומות לופה ומביט עד סוף כל
הדורות הלא ידעת מראש משפט
הנער ומעשהו אם הילד הנוול לנו
ילך בדרך הישר כאשר יגדל
ויהי לאיש אז יהי לך לבן והוא יקרא
לך אבי ואי איפה ימלא אב אשר
לא

אהה ה' אלקים! אהה ה'
יודע העתידות אהה

ה' יודע סתרי בני האדם לופה
ומביט עד סוף כל הדורות הלא
ידעת כי ישראל עם קדוש ימסרו
נפשם על קדושת שמך ילכו במו
אם יעברו במים ויפשיטו לוארס
להשחט במנוחת נפש למענך א"כ
מדוע לויית עוד לשפוך דמם כמים
הנגרים ארצה בן שמונת ימים
טרם ידע הנער קרא אבי ואמי?
מה חטא הילד הרך הזה, ומה פשע
בך כי תרלה לקחת נקם ממנו לחתוך

(*) וממילא יולא אני בזה באגדתא שמעתתא פתח הכתוב בנזקי ממונו וסיים בנזקי

גופו לומר לך אשו משום הליו.

לא ירחם על בנו ובנפש חפלה יליצנו למטרת המכאובים פלע וחצורה ומכה טריה ? ואם יסור חלילה שכו לסבול וילך בדרך עקלקלות מה יתרון יהי' לך אם ישא על בשרו החותם נר. ואיזה תועלת יהי' לך אם ישא עליו שם עבד למורת רעו המעט לך רצוא רצבן משרתים הששים ושמונים למלאות פונק באהבה רבה אין קץ ומדוע בחרת בן האדמה קרון מחומר כי ישא עלך על זוארו וחותם נר על בשרו ?

אד

דעו נא אחי ורעי, אהבי וידידי כי אם יקנה אדם עבד לעצמו יבחן אותו אם מצנה גוייתו חזק הוא ואם יש כח במתניו לרמוס חומר וללבן לבנים אז ירבה מחירו, ואם חסר כח ורפה אונים הנהו ולא יולל למלאכה אזי גם בחנם לא יספחהו אל בנינו וכמילת התלמודא (נישין י"ב) עבדא דנהום כריסא לא שויא למריה ולמרתיה למאי מתבעי ?

ולמען

לא יטעה האדם בדעתו כי לכן בחר בנו מכל העמים ולקח לנו לעבדיו באשר שישראל היו אז עזין מכל האומות כדאמרין (ביצה ב"ה) שלשה עזין הן. ישראל

באומות כו' לכן זוה אלקים לראש המאמינים כאשר החל לדבר אתו על המילה וזוה במזה הראשונה להסיר כח מתניו להחליש מצנה גוייתו ולהטיף ממנו דם ברית למען ילמדו כל עמי הארץ לדעת כי לא לתועלתו לקח לנו לעבדיו רק לתועלת נפשינו לטוב לנו כל הימים ולהחיותינו כיום הזה וסיומן זה יהיו לנו עד העולם כי לא בכחנו נגביר ולא בגבורתנו נושע רק נכון יהיו לבנו בטוח בה, כי הוא הנותן עוז ותעוזות לעם ולאין אונים עלמה ירבה ואז גם החלש יאמר גבור אבי וכן אמר המשורר ברוח קדשו (תהלים ב' ט') אלה ברכב ואלה בסוסים וגו' המה כרעו וגפלו וגו'.

וזהו

לדעתי כוונת (הסדר בראשית ט"ז ב') נעל אברהם סבין ואחז בערלתו ורנה לחתוך וכו' מתיירא שהי' זקן מה עשה הקב"ה שלח ידו ואחז עמו כו' והוא בשעה שניה הקב"ה לאברהם על המילה הי' מרתת יען שהי' זקן חסר אונים ואם עוד ימול את עצמו ויטיף ממנו דם ברית אזי יחלש יותר ולכן מורא עלה על ראשו פן יאספו עליו אויביו ויקפידו פתיל חיתו * מה עשה הקב"ה

שלח

(*) וכן מלאתי (בסדרש תנחומא וירא ג') וז"ל באלוני ממרא כו' הניחו והלך אל אשכול א"ל אשכול אתה זקן אם אתה תימול יצא ממך דם הרבה ולא תוכל לסבול ותמות. וס' (לעיל ב"פ לך לך י"ח) ויהי אברהם כו' מבין ואילך אם אתה מבקש להודיע גבורתך בעולם חגור הרבך על ירך גבור תן את המילה בין ירכיך כו' ולכאורה הוא תמוה שהוא נגד השכל וכמו שאמר לו אשכול אם אתה תמול יצא ממך דם הרבה ולא תוכל לסבול כו', אך לפי מש"כ דבריהם מבוארים בעוב' פעם ודעת. וכסיפור התלמודא (מעילה י"ז) שפעם אחת גזרה מלכות גזרה על ישראל כו' ושלח ימולו את בניהם כו' הלך ר' ראובן בן איסכרובלי וספר קומו כו' ואמר להן מי שיש לו אויב יבאיש או יבריא אמרו לו יבאיש אמר להן א"כ ימולו את בניהם לשמונה ימים כדי שיבאישו כו'

שער עתה ה' להם פתחון פה מדוע לא מלו במלרים יען שדמו בנפסם כי ע"ז יגברו חיל לעלות מן הארץ אך אחר שזה להם למול ערם שילאו ממלרים להשריש בזה בלבם כי לא בכח יגבר איש רק ימין ה' עשה חיל ואם יפרו חק גם בבאם אל ארץ נושבת יהי להם לסימן רע כי מרוע לבם לא מלו גם במלרים יען שגם אז היו מלות ה' עליהם כמשא כבד, ולהשרש מלבם המחשבות זרות שהי' להם במלרים עד שלא ישאר בם שורש פורה ראש ולענה נתן להם התורה והעמים עליהם תרי"ג מלות המתישין כמו של אדם ערם החלו ללחוס מלחמות שבעה עממין ללמדם בינה לדעת כי אף אם יהיו נמולים וגם יקבלו התורה עם כל זה ינחזו ג"כ במלחמה ובכחם אז אשר נאמר עליהם (ביצה ב"ה) אלמלא נתנה תורה לישראל אין כל אומה ולשון יכולין לעמוד בפניהם כחם עתה. רק אם יבטחו ב"ה בכל לבבם וכן היה מלחמת עמלק כאשר הרים משה את ידיו והתפלל לה' וגבר ישראל (שמות י"ז י"א) לכן גם אתם הורי הבן אל ירע לבבכם בהשפך דם בניכם ואל תעזבו כי ה' אלקי יהי עמו ותרועת מלך בו חיו יחי' ויהי איש מללית וירא ה' כל הימים.

גרסינן

(*) ומה שאמרו (בבב"ר שבות) על הכתיב ויקם מלך חדש רבן פתחין כו' כשמת יוסף הפרו ברית מילה כו' (ובבב"ר תנחומא שבות ה') שהיו מולדין ולא מלין ללמדך כשמת יוסף הפרו ברית מילה אמרו נהי' כמלרים. אפשר דאין כונתם מיד אחר מיתת יוסף רק ע"י שמת יוסף החלו המלרים לרדות בהם בפרך, ולא יכלו לעמוד על נפשם, נתגלגל ע"ז שלאחר זמן רב הפרו ברית קדש להיות חוקים וגבורים כמלרים לעמוד על נפשם וללחוס עממם כאשר אמרו כי זהו סבת גלותם וכמשכ"ל

שלח ידו ואחז עמו ללמדו בינה לדעת כי מעתה ה' אלקי יהי' עמו ועליו נאמר ימנך ה' נאדרי בכח ימנך ה' תרעץ אויב (שבות ט"ז ו') וכתיב עוד (תהלים קי"ה ט"ז) ימין ה' רוממה ימין ה' עשה חיל: **וכאשר** חטאו בני יעקב במכירת אחיהם ולעבד נמכר יוסף גמולם הושב בראשם ולעבדו במלרים בחומר ובלבנים וכמאמר התלמודא (סוטה ח') במדה שאדם מורד מורדין לא אז כאשר האריך עליהם הגלות שבו סבת גלותם וידמו בנפסם כי לכן ידי לריהם רוממה יען שהם נמולים וחלושי כח,*) לכן התעו להעביר ברית קדש מעל בשרם ולמאס בתורה המתשת כמו של אדם, וכדאי' (בבב"רין כ"ו) וכן הוא (בבב"ר בבב"ר ט"ז י') כשהיו ישראל במלרים מאסו בתורה ובמילק כו' ע"ש:

וזהו לדעתי באור הכתוב (יהושע ח') היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם ופי' המבארים שם כאשר מה שלא מלו מקודם לא הי' להם לחרפה, יען שהיו יכולים להנצדק כי אנוסים היו אך עתה בבואם אל ארץ נושבת ולא ימלו יהי' להם זאת לחרפה כבארץ. מלרים כי גם אז בזדון הפרו ברית ע"י שנעמאו בגילוי מלרים אבל לפי דברינו יהי' הבאור בפשטות יותר כאשר

דרוש שני לברית מילה

גרסינן במד"ר בראשית מ"ז ט', ויקח אברהם וגו' אמר ר' חייבו, בשעה שאל אברהם אותן ילדי ביתו העמידו גבעה ערלות וזרחו עליהן חמה והחליעו ועלה ריחן לפני הקב"ה כקטורת סמים וכעולה שהיא כליל לאשמים אמר הקב"ה בשעה שהיו בניו של זה באים לידי עבירות ולידי מעשים רעים אני נזכר להם הריח הזה ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם עכ"ל המדרש.

ונתתי פני במאמר הזה לקרב מעט אל השכל ע"י הקדם התלמודא (ספחים ע"ה) דאמרינן שם אר"א מ"ד והלכו כו' לא באברהם שכתוב בו הר כו' ולא כיחזק שכתוב בו שדה ולא כיעקב שקראו בית וצאור לדבריו נ"ל דהנה אברהם אבינו שהוא ה' הראש והראשון שהכיר לצוראו הוא העלה נר האמונה במצולות האשילות וזרח אור על תלמי לבבות החשוכות אך לא ה' יכולת בידו להשריש ולהתפרסם האמונה בעלמו עד שבא יחזק בנו ושלח ידו עמו לחזק האמונה ולפרסם יותר וכיון שבא יעקב אבינו ובניו נתפרסם על ידיהם שמו של הקב"ה בכל העולם והשרה שכינתו בתוכם דהכי איתא (במד"ר ס"ז ע"א) שלא נפטר יעקב מהעולם עד שראה ס' רבוא מצני בניו ואיתא (ברכות ס"ט) כרבוא אומר נצרך לה' אלקים אלקי

ישראל יושב הכרובים שנס ע"י רבוא א' משרה הקב"ה שכינתו למטה והנה על הר לא יעלה א"ש רק לעתים רחוקות. אך בשדה. מהי מספר ילכו, לשוח כל היום וכלילה ישובו לביתם. ובצית שהוא דירת קבע ישבו בס רבים בקביעות תמיד. ולכן בימי אברהם לא יכלו לבנות מקום התראת השכינה למטה רק בשם הר שמעט מועד יתאמנו לעלות עליו ורק לעתים רחוקות בימי יחזק שנתפרסם שמו של הקב"ה יותר יכלו אז לבנות השראת השכינה למטה בשם שדה ובימי יעקב שנתפרסם שמו של הקב"ה בכל הארץ והשרה שכינתו על ס' רבוא "מיוצאי חליו" בקביעות אז בלדק קרא לשכינה עז למטה בשם בית. ודברי אלו מוגבלים לדברי המדרש ולעיל י"ט י"ג) שאמרו עיקר שכינתו בתחתונים היתה כיון שחטא אדה"ר נסתלקה שכינה לרקיע הראשון כו' וכנגדן עמדוג' לדיקים ואלו הן אברהם יחזק ויעקב כו' והנה א"א כל זמן שלא ה' מהול לא היה יכול להביט בפני השכינה ולראות מחזה שדי רק נפל על פניו בעת דבר אלקים אהו (בראשית י"ג) עיין שם ברש"י ז"ל ומינו התגלות אלקות לכל ישראל פעמים א' על הים שראתה שפחה על הים יותר ממה שראו הגביאים בנבואתם (מבלתי י"ב) בעת מתן תורה שנתן

ויזעקו ותעל שועתם אל אלקים מן העבודה פי' אף שלא התפללו אל ה' שישעם ויוליאם מן המזר רק הלילו וזעקו מרה מהעבודה קשה כאדם שזועק וגאנח בשכרון מתנים אם יפול וישבור עלם מעלמיו גם אם הוא במדבר ערבה ושומע אין לו עכ"ז עלה שועתם אל אלקים יען ששועתם הי' מסבת העבודה ויסורין ממרקיין עונותיו של אדם

ובזה נבא לבאר המדרש הנ"ל והוא בשעה שזל אברהם ילידי ציתו העמידן גבעה ערלות לרמוז בזה שע"י מלות מילה יזכו לבנין ביהמ"ק שנקרא הר ולהתגלות אלקות, וזרחה עליהן חמה בזה רמז לי' הקב"ה שע"י תענוגים יסורו אח"כ מדרך הטוב והבית יחרב כאשר ייסר להם משה ונבא על העמיד (דברים ל"ב י"ג) ירכיבו על צמחי ארץ וגו' שמנת עבית כשית ויטש אלוה עשהו וגו' ויאמר אסתירה פני מהם היינו שאתריב הביהמ"ק ותחת שבזמן שהי' ביהמ"ק קיים הי' הנהגת ה' עמנו בגלוי כשיחברב ינהג עמנו בהסתר פנים וכמו שחרגם אונקלם (שם פסוק ב') ואמר אסלק שכינתי מנהון והתליעו פי' יטשו שפלים ונבזים בעיני הגוים כחולעת הזה וכמ"ש דוד ע"ה (תהלים כ"ב ז') ואנכי תועלת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם ועל ידי זה יסבלו לרות ויסורין קשים ומרים. ועלה ריחן הרע והקשה מהפעלים והמכות לפני הקב"ה בקמורת סמים גו' פי' שע"י היסורים נתמרק להם עונותיהם כמ"ש

שנתן הקב"ה פתח להם שבעה רקיעים וכשם שפתח את העליונים כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי (י"ש"י דברים ד' ל"ה) והטעם שהי' לריך להתגלות שכינה לכל אחד נ"ל באשר שע"י קסוי השעבוד ואורך גלות מזרים נעתק מלבם האמונה האמיתית ויתערבו בגוים וילמדו ממעשיהם וכדאיחא במדרש גוי מקרב גוי מלמד שהללו עובדי ע"ז והללו כו' ולכן מלו כל ישראל היוולאים ממזרים (יהושע ה' ה') להבין עלמם להתגלות אלקות בעת מ"ת. לכן טרם שנכנסו לארץ לזה הקב"ה למול כל הנולדים במדבר כדי שיזכו להתגלות אלקות כאשר יבנו הביהמ"מ ב"ב.

והנה מלינו בכמה ספרים שדימו תענוגי העוה"ז לשמש שהיא נותנת אור בהיר לעולם וממתקת את הפירות להענג בהם כמ"ש (דברי' ל"ג ט"ז) וממגד תבואת שמש **והנה** מיום שחרב ביהמ"ק נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאזיזים שבשמים ונגעלו שערי תפלה ולכן אין לנו יום שאין קללתו מרובה מחברתה ולרות תכופות עלינו זה אחר זה (פסוק ס"ח ז') עד שבבקר נאמר מי יתן ערב ובערב מי יתן בקר ואין לנו להתנחם רק בזה שהנרות והיסורים הן ממרקיין עונותינו כחטאות ואשמות אשר עלו לרזון ולרית נחוח על מזבח ה' וכדאמרינן בתלמודא (ברכות ה') נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין מה מלח ממתקת את הבשר אף יסורין ממרקיין עונותיו של אדם וכן הוא אומר (שמות כ' כ"ג)

והחבורות אשר הוכו בגלותם המר
מדי. הודים האחרים ומתמלא
עליהם רחמים וברחם עליהם
אמן.

כמש"ל אמר הקב"ה בשעה שיהיו
בניו של זה באים לידי עצירות
ולדי מעשים רעים אני מזכר להם
הריח הזה שיעלו מהפגעים

מאמר ד'

דרוש שלישי לברית מילה

אהובי וידידי!

בטח אבותיכם ספרו לכם קורות
ימי עולם או. קראתם
בספרי דברי הימים משנת קדש
בעוד החישך כסתה ארץ ושמש
ההשכלה לא זרחה עוד עליה כל
אדם לבצעו הלך וכל גבר עשק וגזל
הגבורים לחלו החלשים. והחזקים משלי
על אין אונים וכדני הים כל הגדול
מחזירו בולע את חברו. כן החורים
בלעו נפשות נקיים. והחזקים נדו לדלי
העם ועבדו בהם צפוך ובאחבת
ה' את בני ישראל רלה להודיע
לכל באי עולם כי לא חלמן ישראל
וגואלם חזק וכל הנוגע בהם כנוגע
בצבת עינו לקח אותם לו לעבדים
והכניסם תחת כנפי השכינה, לא
לחרוש חרישו ולקטור קטירו רק
למען ידעו דורות הבאים כי משועבדים
המה

אל אלקים ה'! מה חטא הילד
הרך הנמול הזה ומה פשע
בך כי לויט להענישו ביסורים קשים
ומרים לחתוך בשרו ולשפוך דמו? —
הלא טוב-אתה! רחום אתה! ומדוע
מונעת רחמך מקטן הרך הזה אשר
זה שמונה ימים מיוס לאתו מרחם
אמו ולא התענג עוד מאור השמש
ומחמדי התבל

ואם לבחינת העמדת הוריו לגסותם
אם לכם שלם עומך וימסרו
בניהם בנפש חפלה לפלע וחבורה
ומכה טריה על קדושת שמך הלא
טוב טוב היו לך ללות על מזוה זו
לאנשים באים בימים כאשר לויט
לראש המאמינים

האם גם האדם לא ינא מידך
בתכלית השלימות כי לויט לו
לתקן ולהסיר ערלתו מעליו? *

(*) אמנם כי השאלה הזאת שאל פילוסופוס אחד לה' הושיע' (בסדר' ברא' פ' י"א)
אם הכיפה היא המילה מפני מה לא נתנה לאדה"ר? כו' א"ל כל מה שנברא בששת ימי
בראשית לריבין עשה כנון החדל לריך למתוק כו' אפי' אדם לריך תיקון ונמדרש
(הנחוםא פ' תזריע) שאל טרוגסרופוס את ר"ע כו' א"ל הויאל והוא הפך במילה למה לא
יולד מהול ממעי אמו? א"ל ר"ע למה שוררו ינא מתחתיו ואמו חותכתו? ועוד בלא נתן
הקב"ה המזות לישראל אלא לרפוי בהם שנאמר כל אמת ה' ירושה. אך אנתו לדרבנו נלך:

עשה לו הרופא באביב עלומיו
מלבד שלא יהי' לבו עליו עוד יודני
מקרב לבו כי טוב טוב לו אם הסיר
חרפתו בילדותו בעוד שהי' האבר
רך והרגש המכאוב קל מלחכות עד
אשר יגדל ויהיה לאיש, ואז יגדל מכאובו,
לכן זכין לו שלא בפניו :

בן וכן אהבי וריעי, היחכן כי הילד
הגולד לנו אם יבא בימים

לא יכיר טובת הוריו ולא יודה להם
מקרב לבו על כי הוליאורו מעבודת
לחירות והכנסהו בצריתו של אי"א והוא
דומה ממש לגר קטן שמטבילין אותו
על דעת ב"ד דזכות הוא לו שמכניסים
אותו תחת כנפי השכינה, לכן
גם אתם הורי הבן אל תגדו לו
ואל ירע לבבכם על דמו! הנשפך
באשר שכל זה הוא רק לעובתו ולאשרו,
וכרופא המקיז דם לתועלת החוזה
שיתרפא וישוב לאיתנו כן יתחזק
נפשו רוחו וגויתו ע"י הדם מאת
ברית קדש אשר שמתם בבשרו, וכאשר
החוזה אלוה רלה לחזק ידיס רפות
ולהפית רוח חיים בעלמות יבשות קרא
ואמר בשם ה' (יחזקאל ט"ז ו')
ואעצור עליך ואראך מתבוססת
בדמריך ואמר לך בדמריך חיי,
באשר כי הדם ההם אשר אתה
מתבוססת בזה יעלוך תעלה וארוכה
וממכה עלמה יתקן רעיה: — שנת וחננו
מאתך דעה בינה והשכל פה דובלין:
איתא

המה לאדון העולם קונה שמים וארץ
ומי יעיו כגדו להוליאם מידו או לנגע
בהם לרעה :

ולכן לא השלים תומר האדם
ביצירתו וזה רק לנו למול
כל זכר לאות ולמופת כי ברצון
נפשנו נשעבד לבנו ובשרינו לאל חי
ומקבלים עלינו עול מלכות שמים
באהבה :

ואם אלפי אנשים קללו בהונות
ידיהם ועשו עצמן לבעלי
מומים לבלי יוללחו ללאת בלזא למושל
למורת רוחם על זמן מוגבל, על
אחת כו"כ שברלונס הטוב יחתבו
בשר ערלתם (אשר ירפא הנגע
והילד ישוב לאיתנו בזמן קצר) וגם
יעיפו מהם דם ברית ללאת לחירות
עולם, וכמאמר ריב"ז (בתובות ס"ו)
אשרכם ישראל בזמן שאתם עושים
רעונו של מקום, אין כל אומה
ולשון שולטת בכם ולא עוד שלא
ישאר בעל מוס : *

ועתה קח לך למשל קורא נעים
ילד יולד בששה אלצעות

על ידו ורופא מומחה יקבל על עצמו
לעשות לו אפערלאיין לחתוך אלצעו
השני אשר אינו עומד בשורת האלצעות
ויהי' ככל אדם, בטח אבותיו ישקלו
על ידו כסף הרבה וישמחו כעל כל
הון בהלליחו להסיר חרפת נעוריו,
כאשר יגדל הילד ויתודע לו כל אשר

(*) וזהו לדעתי ביאור לדברי אלקים היים שאמר לאברהם (בראשית י"ז א')
התהלך לפני ויהיה תמים כי לא אנו לקוץ אלצע או אבר אחר לשום מים בנויתך רק
עשה לפני אות בבשרך כי עבדי אתה ועם כל זה ויהיה תמים [ואפשר שמכאן רמו למילה
באותו מקום]. וכן הוא הלשון (בש"ת לך לך ט"ז) כשאמר הקב"ה לאברהם התהלך לפני
והיה תמים התחיל תמה ואמר עד עכשיו אני תמים אם אני מל איה חסר כו'.

דרוש רביעי לברית מילה

דאמרימי מימי לא חיינ, דלא הוו
הוו, דהוו לא כ"ש :

ודבריהם אלו מצוירים היטב
ע"פ דברי השל"ה

הקדוש שאמר, מה שאמר הקב"ה ועשה
פן ישלח ידו ולקח מעץ החיים ואכל

וחי לעולם ה' לעובת האדם כי ה'
הטוב החפץ להיטיב לצדיותיו חשב

לכל ידח ממנו כל נדח והוא כאשר ברא
ה' האדם עלי ארץ ה' מגמתו שגם

בחיים חיותו יהי' דומה לבר אלהין
שיאכל וישתה ויהנה מזיו השכינה,

(וכענין שנאמר שמות ביד י"א ויחוו
את האלקים ויאכלו וישתו), אך כאשר

חטא אדה"ר התקדשו שמי צינחו
וייחסו צגשם עכור, וכאשר יראה

האדם להרקיט שחקים ולחזות מחזה
שדי נופל ושתוס עינים כי אין לבא

שער המלך בלבוש שק וחומר מגואל,
ולכן גזר עליו ואמר, "ביום אכלך ממנו

מות תמות" ואז הנפש והגויה יתפרדו
אשה מרעותה ואז יקרא אל הנפש

ממעל לשוב אל בית אביה כנעוריה
והעפר תשוב אל האדמה, ואם ישלח

ידו ולקח מעץ החיים ואכל אוי' וחי
לעולם, ולא יהי' תרופה עוד למכתו,

וגע וגד יהי' צארך, ומה תועלת יהי'
בחיותו אם לא יראה השחת, לכן חסם

דרך עץ החיים וגרשו מגן העדן. ועתה
ישיב האדם להשתדל בכל מאמצי

כחו להכין לדה לדרך ולאסוף מלא
חפנים מלות ומעשים טובים

לעולם

איתא במד"ר פ' תזריע שאל
טורטוסרופוס אתר' עקיבא

כו', א"ל הואיל והוא חפץ במילה למה
לא נולד מהול ממעי אמו ? א"ל

ר"ע למה שוררו יולא מתחתיו ואמו
חותכו כו' :

נראה מדבריהם שטורטוסרופוס
שאל בענין ור"ע לא

השיב לו כהוגן רק דחה אותו בקש,
דמה תשובה הוא זה משוררו שלא

לזה הקב"ה לחותכו ואין רא' שחפץ
בה, למילה שזה למול ורא' שחפץ

בה, א"כ שאלתו במקומה עומדת
מדוע לא נולד מהול ? וג"ל דבאמת

סמך על תשובתו השנ' שם שלא נתן
הקב"ה המלות לישראל אלא לנרפס

בהם שנאמר כל אמות ה' לרופה
והוא כאשר נבאר בעה"ת :

ונבארים לזה מדרש פליאה הובא
בספר עמק המלך

בזה"ל: בשעה שאמר הקב"ה החודש
הזה לכם, אמרו מלאכי השרת לפני

הקב"ה רבש"ע למה לית על אדה"ר
ביום אכלך ממנו מות תמות ? אמר

הקב"ה עתיד שילא בן מישי שיאמר רגזו
ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם

ודמו סלה :

ולבאר זה נקדים סיפור התלמודא
(סנהדרין צ"א) א"ל ההוא

מיכא לגביהא בן פסיסא אוי לכו
חייביא דאמרימי מימי חיינ, דחיינ מימי,

דמימי חיינ ? א"ל אוי לכו חייביא

עתיד הקב"ה להראות כבודו לכל
באי עולם כו' :

ועתה שא נא עיניך אחי יקירי
על נוסח קדוש הלבנה
(פנהרין ס"א) שנאמר פעם אחת
בחודש וללבנה אמר ישתתחדש
עמרת תפארת לעמוסי במן
שהם עתידים להתחדש כמותה כו',
והבאור לדעתו כי הנה ידוע מפי
חכמי התכונה, שגוף הלבנה היא עלם
עבור ואפל ומוזהר השמש אשר יופיע
עלי' תקבל אורה, אך לעתיד תהפך
חומרה לעלם וך ונקי בהיר בשחקים,
וזהו הבאור מהכתוב (ישעי' ל' כ"ו)
והי' אור הלבנה כאור החמה פי' אור
עלמיי, ועם כל זה לא ישתמשו בכתר
אחד באשר אור החמה יהי' שצעתים
כי אז יוכלו להשתמש באור הבהיר
שגנו הקב"ה ללדיקים, וכן הוא הלשון
(במד"ר בראשית ריש פ"ג) תנא אורה
שנבראת בששת ימי בראשית להאיר
ביום אינה יכולה שהיא מכהה גלגל
החמה, וכלילה אינה יכולה שלא נבראת
להאיר אלא ביום והיכן היא נגזזה
והיא מתוקנת ללדיקים לע"ל שנאמר
והי' אור הלבנה כאור החמה ואור
החמה וגו' :

והנה אם הגוף העבור אשר
נחלבש עלינו לאחר החטא
יתכבס ויתלבן לעת החמי' ויתהפך
לעלם וך ובהיר כמדובר נבין בזה
הנוסח באר היטב והוא וללבנה
אמר ישתתחדש לעתיד באור חדש
בהיר בשחקים שהיא עמרת תפארת
לעמוסי במן (ישראל) שגם הם
עתידים להתחדש כמותה ללבוש
אורה

לעולם הבא :

והן הן הדברים ששאל האי מוכח
לגביהם בן פסיסא דאמריתו
מיתי חיינ פי' מה זה ועל מה זה
אתם מלפיד לעולם התחיה שיתאחדו
הגוף והנפש הלא טוב טוב לכם כי
החיים ימותו לבא לתכלית האמיתי
ולא לנפות לתחית המתים שיעלר הגשם
מלחוזת מחזהו שדי, והשיב לו כי לעתיד
יזדכך החומר ויתכבסו הבגדים הלוואים
ויראו כל בשר יחדיו את מראה כבוד
ה', ואל תתמה בעלמך לאמר היתכן
כי ידבר ה' פא"פ בנפש מלובש חומר
וגורה כי מה דלא הוו הנפש והחומר
מקושרים יחד, הוו' ונתקשרו ברעון
ה' "מדהו" שראה אדם כבוד ה' טרם
שחטא גם בחיים חיותו כאשר הביא
הקב"ה בכבודו האשה לאדם, כתיב
ויביאה אל האדם :

ואמרין (ברכות ס"א) דדרש ר'
שמעון בן מנסיא מאי
דכתיב ויבן ה' אלקים את הללע מלמד
שקלעה הקב"ה לחוה והביאה אל
האדם כו' מלמד שעשה הקב"ה לאדה"ר
שושבינות לא כ"ש שזכו לראות פני
השכינה גם צעת שיאכלו וישתו בעולם
התחיה, וכמילת החוזה (יואל ג' א')
והי' אחרי כן אשפוך את רוחי על כל
בשר וגו', ומלאתי (בסדרש תנחו' בסדר
י"ז) וז"ל : אמר הקב"ה בעוה"ז על
שהיו רואין את כבודי היו כלין שנאמר
כי לא יראני האדם וחי אצל לעתיד
לבא כשאחזיר שכינתי לניין אני
נגלה (כביכול) בכבודי על כל ישראל
וכן רואין אותי וחיים לעולם כו', כן
הוא (שם בס' שושנים ט') אמר ר"ח

שהוא בחיים חיותו כדי שיזכה להתנער מעפר בעת התחיה ויפתחלו שערי צינה ומעייני החכמה ובאשר שהיא היא הסיבה הנכונה להיעזר דרך האדם לנהגו עלמות לכן לויתי על האדם למות לאשרו ולעובתו:

ונראה דכל זה רלה הקב"ה לרמוז איתנו במלות מילה כי הגה העין והלב חרי סרסורי דעפירה כינהו *) העין רואה והלב חומד ועל ידיהם יתגשס החומר ויתקשה כל יום ויום ולכן לזה על האדם להסיר בעלמו חרפת נעוריו ולהחליש כח האותו ערס יתגלל בכך כי מלבד שהי' קשה עליו להפריש מזה עוד ילך מדחי אל דחי חלילה, והוא רמז להתרחק מן הכעור ומן הדומה לה, שכן אומנתו של ילד"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר עשה כך עד שאומר לו לך עבוד ע"ז (שבת ק"ה):

ותקותינו חזקה כי גם הילד הדרך הנמול הזה יח' ויגבר חיל לעלות על שלבי האמונה הטעורה עד יגיע לתכלית הנרלה לעבודת הצורא ית"ש, והבא למחר מסייעין אותו:

לורה וחומר מזקק שבעתים, וכן דבר הנביא בקדשו (שם ב'), ולא יכנף עוד מוריד והיו עיניך ראות את מוריד:

ומעתה נתנה ראש ונשובה לדברי המדרש פליאה ותראה אור בהיר בדבריהם הקדושים והוא בשעה שאמר הקב"ה החדוש הזה לכם לסימן לעמוסי צטן שהם עתידים להתחדש כמותה להגיע השגת אלקות גם בחייהם, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה א"כ מדוע נוית על האדם לאמר כי ציוס אכלך ממונו מות תמות? להפחד הנפש מהגויה! אמר הקב"ה עתיד שילא בן מישי שיאמר רגזו ואל תחטאו וגו', ואמרינן (ברכות ה') לעולם ירגזו אדם יל"ט על ילד"ר כו' אם נלחו מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה שנאמס ודומו סלה, וכיון שצחונה האחרונה לעלות בית אל הוא המיתה, כי בהתבוננו שכאשר יבא יומנו ישוב אל העפר אז אם גם לבו כלב הארי ישב בקרבו ויתפולץ לרסיסים בזכרו כי היום לעשותם ולא למחד לעשותם, ועי"ז יגבר חיל בעבודת הצורא כל עוד

מאמר ו'

דרושחמישי לברית מילה בתשעה באב.

איתא בילקוט ראובני בשעה דקיימו ישראל מצות חתשאר למחוי צינייהו כקדשא כדאמר

(*) כדגרסוין (בירושלמי ברכות פ"א ה"ח) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם א"ר לוי ליבא ועינא תריין סרסירי דחטאה כו', וכן הוא (במ"ח) סוף פ' שלח הלב והעינים הן סרסורין לנוף שהם מוסיס את הנוף (פ') גורמין לו שמונה בחלותו ומה יסור לבו).

המילה הנשפך בקרבם, לכן עלי עליה
למאס התורה ולהפר ברית, ואז
יתחזקו ויגברו חיל לעלות מן הארץ
ולהסיר מהם הדעה הנפסדה הזאת
וזה להם ערס שילאו ממלרים לקבל
עליהם עול מלכות שמים ולמול
את צניהם למען ידעו ויבינו כי לא
בכח יגבר איש רק לה' השועה, וכמו
שדבר הכהן אל העם בקרבם אל
המלחמה (דברי' י"ג) אתם קרבים
היום למלחמה על אויבכם אל ירך
לצבכם אל תיראו וגו' כי ה' אלקיכם
ההולך עמכם וגו' להושיע אתכם :
אמנם העור המעוץ לכך הגלם
לכלי ימיו הוא האחדות,

וכסיפור החוקר שראה צעיני שמחנה
גדולה של מלפוס גברו ויכלו לגשר
גדול אשר בא לשלול מהם שלל ולכן
זוה לאכול הפסח — שמורה שפסח ה'
על בתי בני ישראל והגילם — שה לבית
אבות ושה לבית ובית אחד, באהבה
ואחיה ואחדות, על מצות ומרורים
לרמוז כי אם יהי' שלום ואחדות צניהם
אז לבס נכון ובעוץ אם גם ימלא
להם עת לרה וליקה קשה ומר במרור
זו יהיו נגאלין במצות האלו המורים
על חירות וגאולה שלא הספיקו צלוקם
של אבותינו להחמין עד שנגלה
עליהם הקב"ה וגאלם (פי' שלא הספיקו
צלוקם להחמין ערס שנגלה
עליהם הקב"ה באשר שערס נחמן
גורשו ממלרים) ולכן כל בן נבר אשר
כח במתנו לא יאכל בו כי מה יתן
ומה יוסף לו הרמוזים האלו אחר שכבר
נשרש בלבו שכתו ועוץ ידו עשה לו כל
החיל הזה ואם ילא לקראת נשק
וינלח

כדאמר ועשו לי מקדש ושכנתי
בתוכם :

טרים נבא לבאר הילקיט הפליאה
הזה נקדים דברי המד"ר
(איבה ג' י"ג) השבעני במרורים
הריוני לענה, מה שהשבעני בליל יו"ט
הראשון של פסח הריוני בליל מ"ב :
הנה אם אמנם שעי' צבית המרגלים
שהי' בתשעה באב נתגלגל
הדבר שיחבר הצית ביום זה, עכ"ז
לריכין להבין מדוע סובב בעל מסבב
הסיבות שיהי' הבכי וההספד
ביום שחל א' של פסח דוקא
שהוא יום גאולה וישועה, יום
רנה וחודו :

והנה אף שכל הלכות הפסח בין
באופן אכילתו ומקום אכילתו
וזמן אכילתו כלם חקים וגזרות המלך
המה, עם כל זה נ"ל לתת טעם
נכון מדוע נלמדינו לאכול הפסח על
מלות ומרורים ושה לבית אבות ושה
לבית דוקא ומדוע שכל בן נבר
לא יאכל בו ?

כבר הבאתי למעלה במאמר א'
דברי המד"ר (במדבר פ' ט"ו ט')
כשהיו ישראל במלרים מאסו בתורה
ובמילה, כהצנו הטעם בזה כי מסבת
מכירת יוסף לעבד נתגלגל הדבר
שירדו למלרים ועבדו בהם בפרך
כי כן מדתו של הקב"ה לשלם מדה
כנגד מדה ובאשר האריך עליהם
הגלות שכתו סבת גלותם ואז השתדלו
מחשבות זרות בקרבם ולכן גבר יד
פרעה עליהם באשר נחלשו, וא'
מלמוד התורה שהיא מתשת כחו של
אדם (סנהדרין כ"ז), (ב) מסבת דם

ביום שנחרב הבית בעוה"ר (ע"י שנאת חנם) ואביו ואמו יקיימו המלצה בעלילת נפש ובנפש חפלה מסרו את בניהם ליד המוהל לשפוך דמו ולהחליש כח מתניו, אך כי ארך עלנו השעבוד והיו לריבין למגע ממנו הדם ברית להחזיק גופו וקראו רעים רבים שיקחו חבל בשמחתם, אין זאה יען שצטמו שע"י השלום ארון השלום העושה שלום במרומו יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ויוליאו מעבדות לחירות וכיום לאתנו מארץ מזרים יעשה לנו נסים ונפלאות ויבנה ביה"מ במהרה בימינו אמן ואמן : **ומעתה** כאור בקר תורח דברי הילקוט בתחלת דברינו בשעה דקיימו ישראל מצות מילה ופריעה בהרוא שעתא אתבשרא למהוי בינייהו מקדשא, כדאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם :

וינלח במלחמה או בטח יאמר כי ידו רמה ולא ה' פעל כל זאת, וזה ה' סבת החרבן מבית שני כדגרסינן (ביומא ב') מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ומלות ובג"ח מפני מה חרב ? מפני שנאת חנם שהיתה ביניהם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד ג' עבירות ע"ז ע"ש פ"ד :

הכלל העולה מדברינו כי המופת חותך לאחדות היא המילה כי ע"י שנחלש כחנו במלות לריבין להחזיק איש לרעהו ואיש את אחיו יעזרו, ולכן סבב הקב"ה כי יחרב הבית כליל שחל בו פסח לזכרון הסבה הנשכחת המקיימות אותם יען שע"י מלות מילה היו לריבין לאכול הפסח ביחד בחבורה ובאהבה טרם שנגאלו, ולכן כי כאשר רחקו איש מעל אחיו ושנאו איש לרעהו לקו וגלו, ואם קרה גם בגלותו המר ברית מילה שחל בתשעה באב

מאמר ז'

דרוש ששי לברית מילה

אברהם וגו' א"ר חייבו בשעה שמל אברהם אותן ילידי ביתו העמידן גבעה ערלות כו', ולריבין ג"כ להבין מה רמז בזה שהניח אחד על חבירו עד שנתהוה לגבעה הערלות : **והנה** היתה במד"ר שם ס"מ ב' אמר לפניו ומי ימול אותי ? אמר אלה בעלמך, נטל אברהם סכין והי' מהיירא שהי' זקן מה עשה הקב"ה שלח ידו ואחז עמו והי' אברהם חותך, ודבריהם הללו לריבין באור : **וזהבין** כל זה נקדים התלמודא דסוכה

איתא במד"ר סוף פ' לך לך י"א נמול אברהם, אמר ר' אבא בר כהנא הרגיש ונלטער כדי שיכפול הקב"ה שכרו, א"ר לוי מל אברהם אין כתיב כאן אלא נמול דקא את עלמו ומלא עלמו מהול כו', א"ל שקרנא כוזנא את, אלא הרגיש ונלטער כדי שיכפול לו הקב"ה שכרו, עכ"ל המדרש :

טרם שנבא לבאר במה שנחלקו הני תרי גברא דרבבי נזכיר גיכ מדרש פליאה שם ט' וז"ל, ויקח

בוכיא ולבסוף כעצמות העגלה כו',
וכתב המהרש"א נראה לפרש משום
דאמרינן לעיל, דלנדיקים נדמה להם
כהר, ורשעים לשער, ואמר דלא הוו
שני הפכים בנושא אחד, אלא דמתחילה
דומה לשער דמיון החוס של בוכיא,
והיינו לרשעים שאינם רואים מה יהיה
בסוף, והיינו ולבסוף דומה להר דמיון
לעצות העגלה, והיינו לנדיקים שרואין
מה יהיה בסופן, ומתרחקין מתחילת
העבירה. ועמה תראה קורא יקר איך
שנתבאר בהקדמות אלו דברי התלמודא
שהבאנו לעיל בחר היטב, והוא,
שלנדיקים בוכין ואומרים האריך יכולנו
לכבוש את ההר הגבוה הזה? אלא
וודאי ע"י עזר הקב"ה, כי בוודאי לא
באנו למדרגת א"א שהלך לפני ה',
באשר שלא ראינו בחיינו הר גבוה כזה,
ולא היה קשה לנו כ"כ להתגבר עליו,
רק ימין ה' עשה חיל וידו תכן עמנו
ללחוס מלחמת הילר, א"כ בוודאי
יגרע לנו עי"ז מטוב חלקנו מעולם
שכולו טוב: (*)

והנה א"א ע"ה אף שהיה קיים כל
המלות עד שלא נתנה וכדאי'
(יוסא ב"ח:) עכ"ז היה עליהם אינו
מלווה ועושה, ואמרינן (ע"ז ג') גדול
המלווה ועושה, יותר ממי שאינו מלווה
ועושה, ועוד שלא היה נקרא תמים
עד ששל עלמו, וכדאיחא (בגדלים ל"א)
ר' אומר גדולה מילה שאין לך מי
שנתעסק במלות באברהם אבינו, ולא
נקרא תמים אלא על שם המילה,

ועיין

(דסובה ל"ב) דגרסינן התם
וספדה הארץ כו', אלא למ"ד על
היזה"ר שנהרג, הספדה בעי למעבד,
שמחה בעי למעבד, אמאי כזי? כו',
לעתי' לבוא מביא הקב"ה ליזה"ר ושוחטו
בפני הנדיקים ובפני הרשעים, לנדיקים
נדמה להם כהר גבוה, רשעים נדמה להם
כחוט השערה כו', לנדיקים בוכין ואומרים
האריך יכולנו לכבוש את ההר הגבוה
הזה, ורשעים בוכין האריך לא יכולנו
לכבוש את החוט השערה הזה:

ועיין מש"כ רש"י ז"ל בד"ה לנדיקים
בוכין, וכתב המהרש"א ז"ל
שפירוש דחוק, ומפרש עם מה שאמרו
חו"ל בצראשית, והנה טוב מאוד זה
היזה"ר כו' דהיינו שהוא טוב לנדיקים
שע"י שינלחו אותו יזכו לעוה"ב, ע"כ
מלטערין בהריגתו ובביטולו שלא יוכלו
לזכות ע"י כו', ובאמת גם באורו דחוק
אחר שמפורש הוא בתלמוד שיבכו ויאמרו
האריך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה:
ולבאר כל אלה נזכיר ג"כ התלמודא
(שם בדף ב') מאמר דרשב"ל

שאמר ילדו של אדם מתגבר עליו
בכל יום ומבקש להמיתו כו' ולאחלל
שהקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו כו',
והנה רש"י פ' נח מביא קטור מדברי
המדרש על הפסוק את האלקים התהלך
נח, ובאברהם הוא אומר התהלך לפני,
נח היה לריך סעד, ואברהם היה
מתחזק מאליו:

ואמרינן (שם בסוכה ג"ב) יזה"ר
בתחילה דומה לחוט של

(*) ואפשר שזהו רמז הכתוב (יהושעא ל"ג) אחד היה אברהם וירש את הארץ, פירוש
שהוא היה האחד המיוחד שירש ארץ החיים הנצחיים בשלימות, והגיע כל חלקו בג"ע, אשר
נתייחד ליראה ה' ההולכים לפניו, בלי שום מגרעת.

(ועיין שם במהרש"א), ועוד שע"י מלות מילה יחתם על בשרו חות ברית קדש, כי קדוש הוא לאלהיו כל ימי חייו, לכן כאשר נלטה ח"א מפי הקב"ה לעמוד בנסיון גדול כזה למול ח"ע בן ל"ט שנה, בטח הילה"ר עשה תחבולות שונות אין קץ וחגר שארית כחו לבטלהו מזווי ורלון ה', ובפרט לפי מה דאיתא (שם בסוכה) דכל הגדול מחבירו ילדו גדול הימנו, והבאור הפשוט כ"ל דלעומת מדת התגברות הנדיק למלא רלון ה' כן ישנם הילה"ר מתניו, ויגבר חיל להרום רעמו הטוב לבלי לתתו להוליא לפעולה:] **ורבלי** שיטפה גם הוא לישיעת ה', טרם שגלויה על המילה אמר לו הקב"ה התהלך לפני והיה תמים (בראשית י"ז א') ר"ל התהלך לפני ולא הלפה לישע וסעד ממנו, ואז אם תלתי את דרכך ותבא בשלום למחוז חפלק תהיה תמים, ומשכרתך תהיה שלמה בלי שום מגרעת מרע טוב הלפון לך לעוה"ב:

וזהו מה שרמז ח"א בגבעת הערלות אשר העמיד, לז"ר מעט לב"ב התגברות הילה"ר עליו

אשר העמיד לפניו המילה הזאת כהר ועבר עליו בשלום:

והנה המד' שהקב"ה נתן לו ידו וסייעו במלתו, סובר דבאמת לא ה' בכחו של אברהם להתגבר על ילדו הגדול הזה בלי ישיעת ה', ואמר במלילתי שהיה זקן פי' באין אוגים לעמוד נגד ילדו, מה עשה הקב"ה, שלב ידו ואחז עמו פי' שהקב"ה החזיק בידו למען יוכל לו:

ובזה פליגי ר' אבאור' לוי, ר' לוי סבר שהקב"ה סעדו שלא ירגיש נער ומכאוב כ"כ, ואלמלא עזרו הקב"ה לא ה' יכול לו, ור"א סבר כיון שאמר בו (בראשית כ"ד ט') אשר התהלכתי לפניך, ח"כ בוודאי גם בלי עזר ה' היה מתחזק מאליו ויוכל לו אף שהיה מועד הרבה (ואפשר שר' לוי *) לשיטתו אזיל שאמר לעיל (בסדרש ל' ה') בשם ר"ל בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו מה שאין שכל האנושי מתחייב שגער קטן כזה יכיר את בוראו בלי ישיעת ה', ור"א סבר כר' חגיגה ור' יוחנן דאמרי בן מ"ח שנה הכיר את בוראו, שאז היה לו רב תבונות להשיג ע"י שכלו מעלמו:]

מאמר ח'

דרוש לפדיון הבן

גרסינן במד"ר (שה"ש ו' ה') ח"ר שמואל למלך שהיה לו פרדס וכוטע בו שורות שורות של אגוזין ותפוחים ורמונים, ומסרן לבנו, ח"ל בני אינו חובע ממך דבר, אלא בשעה שהנטיעות הללו מזכרות תהא מביא לפני מהן ומטעמי

(*) בגדרים ל"ב הגירסא ר' אמי בר אדא.

זוה הקצ"ה לתת לזכור פי שנים (דברים כ"א ט"ו), והעפס כי הוא ראשית חונו לכן לו משפט הצבורה, לכפורה חונו מצוה, כי חוזה יחוס הוא חס הוא ראשית חונו? ועוד הלא חמרינן בתלמודא (דשבת יור) לעולם אל ישנה בן בן הצנים שבצביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו כו'.

אבר לפי מש"כ יבואר הכתוב בזה בחר היטב והוא כי הוא ראשית אנו ח"כ כל הצנים ילכו אחרותיו וילמדו ממנו ולכן לדרך לבלה רוב ימיו בעבודת ה', ואי' חיפה יקח די מחסרו אחר מיתת אביו כאשר יסור ממנו משען לחס ומיס, לכן לו משפט הבכורה לתת לו פי שנים.

ואפשר לזמן קרא הקצ"ה לכל ישראל בשם בני בכורי (שמות ד' כ"ב) לרמז הנ"ל, והוא ע"פ דברי החוזה (ישעי' ס"ב ג'), כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים, ועליך יזרח ה' וגו', והלכו גוים לאורך וגו', שכל ישראל יקרבו ויתקבלו לדגל מחנה ישראל ללמוד ממעשיהם הטובים, ויכירו המשפטים לדיקים אשר ממקור דת ישראל חלבו, וכדגרסינן בתלמודא (דשמיט פ"ז) ואמר ר"א לא הגלה הקצ"ה את ישראל לבין עכו"ם, אלא כדי שיחוספו עליהם גרים, פי' לפרסם האמונה, וכמ"ש המרש"א שם.

וזהו לדעתי כוונת בעל מסדר הסליחות באמרו „ברך בוכך

ומעצמני, כדי שאראה מעשה ידי ואשמח כך כך אמר הקצ"ה לישראל בני חונו טובע מכם דבר אלא כשילד לאחר מכם בן זכור יהא מקדישו לשמי כו', וכשאתם עולין לפעמי רגלים תהא מעלין אותו וכל זכרים שלכם להראות פני, לפיכך הזהיר משה את ישראל ג' פעמים בשנה עכ"ל המדרש.

המדרש הזה אומר דרשני, מה זו סמיכה וכשאתם עולין לפעמי רגלים לדבריהם הקודמים, וגם סוף דבריהם שסיימו וכל זכרים שלכם חונו מובן כלל, הלא פתחו בזכור וסיימו בפסוק.

הנה העפס הנכון מדוע הקדים ה' הצבורים, ובחר בהם לעבוד עבודה הקדש [ערס שחטאו גם הם בעגל והחליף עבודתם בעבודת הלויס] כמ"ש (במדבר ג' ו') ואני הנה לקחתי את הלויס וגו' תחת כל זכור וגו' [וכדאיתא (במד"ר במדבר ד' ו') על הכתוב ויהי כל זכור, תדע לך שהיו הצבורות מקריבים עד שלא עמדו שצטי של לוי, עול מתחלת דרייתו של עולם אדה"ר ה' זכורו של עולם וכיון שקרב קרבנו כו' עי"ש] נ"ל יען שרוב הצנים נגדרים אחר הזכור ממנו יראו ויעשו כמותו, הם ילכו אחרותיו וילמדו ממעשיו, לכן כדי שיהיו כלם זרע בך ה' זוה להקדים הצבורים לעבודתו ואם הם יהיו קדושים וילכו בדרך ישרה, גם כל הצנים אשר יולדו אחריהם ילכו בדרך טובים, וישמרו משמרת ה'.

ובזה נבין בענין הירושה מדוע

בוכרך אנן וחמינין קמך פי' שלא די שלא הלכנו בדרכיך הישרים שיראו כל העמים וילמדו ממעשינו הטובים עוד שחתנו דרכינו וחמינין קמך ועי' יעולל בעפר קרננו ויחולל שם ה' באשר יאמרו הגוים הנה עם ה' אלה המענוסים צחורתם ודתייהם ועכ"ז שחתו דרכם והגם ככל הגוים בית ישראל, ולכן עונינו גדול מנשא, עד שאין חלילה תרופה למכתינו, עכ"ז סלח לנו אבינו ועשה עמנו לדקה וחסד באשר „הארורי נפשין בגידין מרדין" ואמרין (ברכות ה') נאמר ברית במלת, ונאמר ברית ביסורין, מה ברית האמור במלת, מלת ממתקת את הבשר, אף ברית האמור ביסורין יסורין ממרקיין כל עונותיו של אדם.

וע"פ דברינו אלו זכינו להבין ג"כ דברי המדרש (איבה רבתי א' ליו) וז"ל, חטא חטאה ירושלים, עכו"ם אינן חוטאים? אלא אע"פ שחוטאין אינן כלום, אבל ישראל חטאו ולקו, ע"כ לגדה היתה לטלטול היתה, כל מכבדי' הוילוה כי ראו ערותה כו', והבאור הוא לפמש"כ דהנה אם אדם פחות הערך וחדל אישים יעבור על מצות ה' לא ילא ממנו חלול השם באשר שכל אדם לא ילמדו ממנו לעשות כמוהו, לא כן אם איש נכבד יעשה דבר שלא כהוגן כל מה שהוא יותר נכבד, יותר יחולל על ידו שם ה', כי רבים ישאו עליו עיניהם, וילמדו לעשות כמעשיו. וזהו שמיבי על שאלתו וכי עכו"ם אינן חוטאים? אמנם כן! שהם חוטאין

אעפ"כ אינן כלום, כי מי ישראל ילמוד לעשות כהם. לא כן ישראל אשר נאמר עליו כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל, אם הם חטאו מהראוי ללקות להם, ובאשר שלא הוילוה הוין ה' אל הפועל בדיותם על אדמתם להיות לגם לכל העמים ע"כ לגדה היתה לטלטול היתה. פי' לכן הגלה אותם לבין האומות כדי שיתוספו עליהם גרים, וכתלמודא דפסחים שהבאנו לעיל, כי ע"י הלכות יטיבו דרכם וישבו אל על, ואז יהיו לגם עמים. וכמו שאמר הכתוב (דברים ד' כ"ה) כי תוליד בנים ובני בנים ונשנתם בארץ והשחתם וגו' והפין ה' אתכם בעמים וגו', בלר כך ומלאך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלקיך וגו'.

ובדברינו אלו ילאו לאור דברי המדרש אשר שמנו לקו בראש המאמר, והן הן דברי ר' שמואל שגשא משלו למלך שה' לו פרדס וטוטע בו שורות שורות של אגוזין ותפוחים ורמנים, ומסרן לבנו א"ל בני אינו תובע ממך דבר אלא בשעה שהנטיעות הללו מתבכרות תהא מביא לפני מהן ומטעמני כדי שאראה מעשי ידי ואשמח בך. כי זה יהי' למופת חותך שעמלת בהנטיעות הללו, ולא יגעתי לריק ואתה תשא ברגה אלומות פרי עמלך, כי בעת ישא הפרדס פרי תגובה טובים ומתוקים כהבכורות. כן גם אתה אם תקדשו כל בכור, כשאתה תעלו לרגל תהיו מעלין אותם אתכם וממילא

וממילא גם כל הזכרים יאחזו דרכם ויעפילו לעלות לרגל עמהם לפיכך הזהיר משה לישראל, לראות פני השכינה שלש פעמים בשנה, כדי

מאמר ט'

דרוש לבר מצוה.

מהראוי לנו לדעת ההבדל וההפרש ביניהם, ומדוע מחייב ובחרת רק בחיים, ולא בחיים ובטוב ?

והנה במד"ר שם ד"א ראה אנכי א"ר אלעזר משאמר הקב"ה

דבר זה בסיני באותה שעה מפי העליון לא תצא הרעות והטוב. אלא מאל"י באה הרעה על עושה הרעה, להטובה באה על עושה הטוב, גם דברי המדרש האלו לריכין באור, ודברי מפרשי המדרש שם חין להם טעם ורית.

ובל זה נ"ל לבאר ע"פ מאי דמלין ארבעה פנים בעבודת ה'. שהם לעוב ושמים לרעה, וגם הטובות והרעות בעלמם נפרדות הנה אשה מרעוטה והוא :

(א) צדיק גמור, עובד מאהבה שלא ע"מ לקבל פרס, כאשר יסופר מחסיד אחד שאמר. לו גם יודע לו כי ענש יענש בעד המלות ויקבל שכר טוב בעד העבירות, לא יעבור על מלות ה' אלקיו קטנה או גדולה.

(ב) צדיק שאינו גמור, רק עובד מיראה כמאמר השען אל ה' (איוב א' ט') החנם ירא איוב אלקים, הלא

גרסינן (במד"ר בראשית פ' ט"ג י"ד) ויגדלו הנעדרים, ר' לוי

אמר משל להדם ועלבונית (פי' מין קוליס) שהיו גדולים זה ע"ג זה כו', כך כל י"ג שנה שניהם הולכים לבית הספר כו' ולאחר י"ג שנה זה הולך לבתי מדרשות, וזה הולך לבתי עכו"ם, אר"א לדרך אדם לעפל בבנו עד י"ג שנה, מכאן ואילך לריך שיאמר ברוך שפטרני מעונשיו של זה :

ונראה להבין דבריהם הקדושים בהקדש באור הכתוב (דברים ל" ט"ז) ראה נתתי לפניך היום, את החיים, ואת הטוב, את המות, ואת הרע, וגו', ובחרת בחיים, ולריכין לתת לב, א) על כפול לשון הכתוב, חיים וטוב, מות ורע, ואם כפי' רש"י דזה בזה תלוי אם תעשה טוב הרי לך חיים, ואם תעשה רע הרי לך מות לא ה' הכתוב לכתוב רק את החיים הטוב, ואת המות הרע, ומהו את ואת שכתוב ביניהם ? ב) שה' לכתוב בהיפך את הטוב החיים, ואת הרע המות. ג) מדוע מחייב הכתוב ובחרת בחיים ולא ובחרת בטוב ? ואם חיים וטוב שני דרכים נפרדים המה, וכן גם המות והרע,

מעשי יה, פי' תפלתי ובקשתי על החיים, אינו רק להשלמת הנפש יותר ויותר. לספר מעשה יה, ולא לתענוג בשרי. (והמד"ר דברים י"א ה') הביא הפסוק הזה בתפלת משה איש האלקים לפני מותו, ומבואר כדברינו, וכן אמר לעיל (ס"ג ד') כי טוב חסדך מחיים שנתת לי, כי עי"ז שפתי ישבחונך, וכן מולאתי ראיתי במדרש (ש"ט תהלים קי"ט) על הפסוק מה אהבתי וגו' וז"ל, כל מי שאוהב את התורה אינו אוהב אלא חיים, כו' ובעת כוונתי כמש"כ.

ולהצדיק שאינו גמור לריק שיבטיח לו עושר

ובבור וכדומה, מתענוגי עוה"ז וזה כוונת הכתוב (משלי ג' ט"ז) ארך ימים בימינה, פי' להנדיק גמור הלומד לשמה שאין לו שכר משוכח מחיים, ובשמאורלה להלומדים שלא לשמה רק להנאת ענמן עשר וכבוד, [וכן פירש"י במס' (שבת ס"ג) מיימינים בה עוסקים לשמה, משמאילים שלא לשמה:]

ולרשע גמור נבחר טוגס מיתה

הלך מעשיו הרעים למען לא יוסף להכעיס את בראו עוד וכן היא בתלמודא (יבמות ס"ג) נבחר מות מחיים, נבחר מות לרשעים שלא יחיו בעוה"ז ויחטאו ויפלו בגיהנום וכן אמר ר' לוי לעיל (בסדר בראשית ט' ו') מפני מה נגזרה מיתה על הרשעים? אלא כל זמן שהרשעים חיים הם מכעיסין להקב"ה, כו', כיון שהם

הלא אתה שכת בעדו וגו' יאולס שלח נא ידך וגע בכל אשר לו, אם לא על פניך יצדקך.

(ג) רשע גמור, שימרה פי' ה' גם בעצירות שאין לו הנאה מהם רק להכעיס את בוראו, כמו אומן שבא על אמו אמרה לו כלום הגאיה לך כו'. אמר לה כלום אני עושה אלא להכעיס את בוראי (סנהדרין ק"ג).

(ד) ורשע שאינו גמור, היינו שעושה רק לתאבון, ואם יהיה לפניו שומן ותלב, יאכל מן השומן ולא מן התלב.

לכן כאשר מעשיהם אין דומין זה לזה, כך אין שבתן דומין זה לזה בעוה"ז, ובעל גמולות בעל יסלם לכל לדיק ולדיק כפי משאלות לבו ויתן לרשע רע כרשעתו.

נמצא אם יבא הקב"ה להבטיח ללדיק גמור שכר טוב בעמלו

יהי' בעיניו כדבר שאין חפץ בו, כאשר שאינו עובד ע"מ לקבל פרס ובמה ישיב לו את גמולו? אם לא בחיים ארוכים שעי"ז יוכל להוסיף לדקותיו ולאסוף עוד מעשים טובים, וכן מלינו במשה עבד ה', וכדדריש ר' שמלאי (סוטה י"ד) מ"מ נתאוה משה רבינו לכנס לא"י, וכי לאכול מפרי' ה' לריק? כו'. אלא כך אמר משה רבינו ההנה מלות נלעוו ישראל שאינן מתקיימות אלא בא"י אכנס אני לא"י, כדי שיתקיימו כלן על ידי, (ועיין מש"כ במד"ר סוף דברים). ועל דבר זה התפלל החסיד (תהלים קי"ח י"ג) ואמר לא אמות כי אחי' ואספר

יקצבוס, ומעשיהם ירחקום ומדויל
ידם ישתלמו, והאי אלא מוסב
לבאר מילת לפניך:

ועתה נתנה ראש ונשובה לדברי
המדרש אשר שמנו למטרה
בראש המאמר והוא, כי הגה יעקב
ועישו שניהם מבטן אחד ילאו, ושניהם
נתגדלו בבית אביהם הלדיק ילחק.
ושם עינו ולבו עליהם שילכו לבית
הספר ויגדלו ויפרחו על תלמי,
החכמה והמדע למען ימלאו חן ושכל
טוב בעיני אלהים ואדם. עם כל זה
כל עמלו ויגיעו לא פעלו על לב עישו
בנו עד שכליותיו היו מלאים תרמית
ושוד. ושבע תועבות בלבו רק עד י"ג
שנה קרבו היו קברו ומחשבותיו הרעים
היו לפונים ועמונים תחת מסוה
הלציות והלגיעות, ותמיד ליד צפי
אביו לאמר. בבית האיד מתקנין מילחא,
בשדה האיד מתקנין תיבנא, אך כאשר
נעשה בן י"ג שנה אז לא הי' יכול
עוד לכלכל את נפשו וקרע מעליו
מסוה הבושה. ולעומת זה שהי' יעקב
יושב אהלים והרחיק נפשו מתענוגי
התבל ומחמדי, רק למד מאהבה
לעשות נחת רוח ליוצרו ובוראו, הרחיק
עישו את נפשו ממנו לקלה האחרון,
עד שהלך לבית העכו"ם להמרות פי
ה', גם בדבר זה שאין לו הנאה רק
להכעיס את בוראו:

ועתה ראה נא ראה בני מחמדי,
כמה

שהם מתים, הם שוסקים, מלהכעיס
להקצ"ה: *)

ולרשע שאינו גמור שיעבור על
מזות ה' רק למלאות
חיותו, הרי די בעונש יסורין ועניות,
שהם ממחנגדי התאות, כי אם יבא
ח"ו לאדם לרות ורעות, ירחיק נפשו
מתאות העולם ותענוגות בשרים:
ועתה יקרי ראה נא ראה איד יבואר
דברי הכתוב באר היטב

ראה אנכי נותן לפניך היום, ד'
דרכים, היינו: א) את החיים, ב)
ואת הטוב, ג) את המות, ד)
ואת הרע, והבחירה נתונה בידך
לברור אחת מהנה, עם כל זה שמע
נא את אשר אענך וברר לפניך
הראשון מכלם והוא המובחר,
ובחרת בחיים:

וזהו לדעתי כונת המדרש שהבאנו
לעיל, "משאמר הקצ"ה דבר
זה צדיק, באותה שעה" מפי העליון
לא תלא הרעות והטוב פי' שתי רעות
לרשע גמור, ולרשע שאינו גמור,
והטוב היינו ללדיק שאינו גמור
[וע"פ דברינו מבואר היטב ומיושב
מה שדקדקו המפרשים לשאל מרע
אמר "הרעות" בלשון רבים, "והטוב"
בלשון יחיד], רק חזר ואמר ובחרת
בחיים ולא יותר, "אלא מאליה הרעה
באה לעושה הרעה כו', פי' שגמולם,
אינם באים מיד ה', רק מעשיהם

*) והא דאמר גם שם מ"מ נגזרה מיתה על הלדיקים? אלא כל זמן שהלדיקים
חיים הם נלחמים עם ירם, כיון שהם מתים הם נחים כו', דיינו מה שיענו עיין מה
שכתבו שם המפרשים, אע"ג בעוה"ז הם מסרבין למות בחששם שעדיין לא קנו שלמות
קראו, מ"מ אחר מתתם בראותם, שבים אחס, ופעולתם לפניהם מתנחמים בזה.

ויניעו עשו פרי תשובה:

לכן בני הדחק נפסך מחברת מרעיס ואל מתחבר לרשע, כי כן אומנתו של יל"ה, היום אומר לו עשה כך (להנאתך) ולמחר אומר לו עשה כך (לעונתך) עד שאומר לו עבוד עבד"ם והולך ועובד (שבת ק"ה), רק חזק ואמן להשריש בלבך אמונת ואהבת ה' בלידותך ואז גם כל רוחות שבצילם הם באות ונושבת כך לא ייזו אותך ממקומך לשמחת הורדך הישרי' ולשמחת כל הקרואים היום לשוש אדם משוש. אמן ואמן:

כמה לרקו דברי ר"א שאמר שגריך אדם להטפל בבנו רק עד י"ג שנה, כי מאחר שלא הועילו כל השתדלות מילחק אבינו להשריש מלב עישו הראש והלענה אחר י"ג שנה מה יועיל השתדלות כל אב לבנו אחר י"ג שנה אם בנו סר ח"ו מדרך הטוב ולכן פטור הוא מעונש הלזה: **ואתה** בני יקירי הן אמנס גדלת בבית אביך הישר, ובכל מאמני כמו השתדל לטעת בלבך מדות ישרות ונעלות, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. אך מי מאתנו ירד עמוקי לבבך לחקור אם כל עמלי

מאמר י'

דברי צחות שאמרתי **לברית מילה** אצל בן ר' יהודא הכהן

ו' ימים לירח אדר תרס"ז לפ"ק

חורין, והוא כאשר נחקר להבין מדוע באמת נתעוררה בפנחס חמת מות להשחית נשיא שבט מישראל, ולא ידע רחם טרם קרא לזמרי לשלום. והורה דרך תשובה לבת השוכנה בנחת ובנעימות כמו שהי' זקנו אהרן עשה הי' אוהב שלום ורודף שלום ובמתק שפתיו רבים השיב משון, עד כי קנה שם טוב לעצמו וכל ישראל אהבהו. וכאשר העיד עליו הכתוב (בסדר ב' ב"ט) ויראו כל העדה כי גוע אהרן, ויבטו את אהרן כל בית ישראל, ופירש"י האנשים והנשים לפי שהי' אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמותי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את ב"י בקנאתי. לכן אמר הנני נותן לו את בריתי ישראל (בסדר ב"ה י"א י"ב) אמנס כי הטעם האמיתי מדוע מחשב והולך פה ימוסו של פנחס אמרו בתלמודא (סנהדרין פ"ב) לפי שהיו השבטי' מצוין אותם, הראיהם בן פוטו זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן אך גם לנו נראה דרך נכונה וקרוב לבית אל לעלות במעלי בית

ה' נצלות ולא הלך בדרכי אבי זקנו ? הלא טוב טוב ה' לו לדבר את איוביו בשער. אולי יטה למוסר אונס כי ישבו אל על. ועי"ז יקנה לו גם רעים רבים, ע"ז בא להשיב להשואל, ולומר לו, כי בשום אופן לא ה' אפשר לקחת עמו דברים ולכלות זמן מה, באשר שהוא השיב חבתי מעל ב"י שכבר החל הנגף, ועל ידו לא כליתי את ב"י בקנאתי, ולמען שלא יהי' זריו וגפסד ע"י קרובי הגדקרים שיערימו סוד לקחת נפשו, אני מבטיחו הנני נרתן לו את בריתי ישלום :

ובדברינו אלו זכינו להבין דברי רבינו רש"י (בסנהדרין

ק"ג), דגרסינן התם דרש ר' יוסי בלפורי. אבא אליהו קפדן הוה כו', ופירש"י שכעס על אחאב ואמר חי ה' אם יהי' השנים האלה על ומטר, ולכאורה קשה הלא ידוע שפנחס הוא אליהו, ומלינו שהתקנף וקנא קנאה ה' נצלות במעשה זמרי שהי' זמן רב קודם, ואפשר שקראו קפדן על מעשה זמרי, אבל לפי דברינו הגה הלדק עמו כי שם לא היה אפשר לו באופן אחר כמ"ס, ולכן אי אפשר לכנוה קפדן ע"ז, אבל באחאב ה' לריך מקודם להוכיחו על פניו אולי ישוב מדרכי הרעה, והוא חס ונשבע מהיות גשמי מעונים מיד אחרי התראה אהו פנים, כנראה מהכתוב (סלי' א' יז' א') שהחל לספר מגדולת אליהו כתיב ויאמר אליהו התשבי, מחושבי גלעד אל אחאב, חי ה' וגו', אם יהיו השנים האלה על ומטר, כי אם לפי דברי ועל דבר

בעלי מריבה, ובין איש לאשתו, וכן כתוב (בסלאבי ב' ו') תורת אחת היתה בפיהו, ועולה לא גמול בשפתיו וגו' :

אמנם לדעתי הגה הדבר פשוט, כי כל פעולות אהרן להשיב ישראל אל אביהם שבשמים היו טרם שילא הקנף מאת ה', לכן לקח עמו דברים, ודבר עמו משפט, ומה גם שהי' ציטו כי בהגע אשר יטיף לו מוסר ותוכחה לכל הפחות לא יחטא ואשם, אך במעשה זמרי שכבר ילא הקנף והחל הנגף לכן גם לו אם הי' כח בשפתיו להטותו לתשובה אחר אומר ודברים הרבה, הגה בין מה וכה יפול עם רב מישראל, לכן חגר חרבו על ירך גבור, ויקח רמח בידו ויכהו פעם אחת ויבער הרשעה ברגע :

אך עי"ז נתעוררה חימה עזה עליו וכל קרובי המוכה לקחת את נפשו זממו, ואמרו הראיתם בן פוטני זה כו' יהרג נשיא שבט מישראל לכן למען לא ירע בעיניו, ולא יפחד מפני שוגאיו, בא הקב"ה והבטיחו על החיים ועל הישראל :

ובדברינו אלו יפתרו דברי ה' מדוע שהקדים ליחוס פנחס טרם שהבטיחו השכר טוב השמור לו בעד מפעלו הטוב, והוא להלמדק מעשי פנחס בעיני העם אשר התפללו ושאלו, הלא הוא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ? וילא חללי איש נעלה, אוהב שלום וירודף שלום, ושפתי כהן ישמרו דעת ומדוע לקח בן בנו רמח בידו ללחוס מלחמת

זה שפיר קראו לו קפדן (ועיין שם
בתלמודא):
והנה אנחנו כלנו הנאספים לקחה
חבל בשמחת יהבטל ברית
אשר גם הוא מגזע פנחס בן אלעזר
בן אהרן הכהן וקיים מצות מילה
אשר על ידה ישיב חממו מעל בני
ישראל ומתמלא עליהם רחמים ומרחם

עליהם כדאיתא (בסדרי בראשית ט"ז ט')
הובא לעיל בריש מאמר ג', לכן
תקותינו חזקה כי גם עליו יקיים
ברכת ה' הנני נותן לו את בריתי
שלום, ויהי שלום בגופו שלם בממונו
ושלום להילד הרך הנמול, ויגדלו
למורה, שדרכיה דרכי נעם וכל
נתיבותיה שלום ולחופה ולמע"ט אמן:

תקון.

דף	צד	שורה	במקום	צ"ל
א	ב	ד	הפסקות	הפסקות
ג	ב	יב	—	חלילה
ה	א	יא	לו	לא
ח	א	יח	היו	היה
ט	ב	יט	החזוה	החילה
י	ב	כו	אחר ת' בארץ	כל ימיו
יב	א	כד	ישב	ישבר
יד	ב	ה	אך	אף
טז	ב	ט	שלב	שלח